

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliqvit**

Canisius, Heinrich

Coloniae Agrippinae, 1662

In Tit. XXXVI. De Injuriis Et Damno Dato.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

regem delictorum relinquenda est Deo, d. can. *Coniulisti occultis, c. Dilectus filius sup De excessib. Pralat.* ubi superior majorem in modum redarguitur, qui ut illud punire posset, & rem ablataam domino restituere, presbyterum inferiorem cogere volebat, ut occultum furtum, quod in foro conscientiae & sub sigillo exceperat non ut homo, sed ad Deum manifestaret.

Verum quidem est, quod Rex David cum gigante singulari eorum suscepto, can. *Monomachiam* 11, qu. 1, *Glos. ad d. cap. 1, in V. tolerare h. t.* sed hoc instinctu Dei factum est, quod olim etiam ut libellum repudii Judaeis indulgit, propter cordis duriciam, ita aquam, ut vocatur, zelotypiae muli-

eribus eorum eundem tunc eorum, si suspecta fuissent, propinari voluit, cujus haultu, si maritus deceperant, putrefacto femore uterus rumpebatur, uti ad longum refert Gratianus can. *In libro namque Numeror 11, qu. 1, Denique & illud verum est, quod eadem quae est textus in can. Nobilis in can. Sapè contingit & trib. sequent.* videatur quasdam species seu vulgaris purgationis formas tolerare; sed antiquae istae constitutiones tamquam palea contrariis & recentioribus correctae sunt ac revocatae, sicut praeter ceteros ad d. can. *Sapè contingit* testatur ac docet Joan. de Turrecremata.

IN TIT. XXXVI. DE INJURIIS ET DAMNO DATO.

Canif. lib. III. tit. 20, §. 2. & seqq.

SUMMARI A.

1. Ratio continuationis.
2. Injuriam quolibet modo inferens, praeter poenam, tenetur ad restitutionem.
3. Occasionem damni dans damnus dedisse videtur.
4. Restitutio damni ex qualibet lesione seu injuria facienda.
5. Injuria inferitur bonis vel anima, vel corporis, vel fama & honoris, vel fortuna.
6. Injuriam primo ordini sive bonae animae quinam inferre dicantur, & obligentur ad restitutionem.
7. Quinam reliquis ordinis sive bonis corporis, fama, fortune.
8. Restituenda in primis fama & bonor.
9. Ad restitutionem fama quando quis non tenetur.
10. Obligatio restitutionis an transeat ad haeredes.

Titulus iste pertinere videtur ad tractatum de criminibus & delictis, & quidem primo loco ponendus; cum omnis delinquens injuriam vel damnus inferat aut Deo, aut sibi, aut Republicae, aut proximo, aut etiam, si blasphemus sit, sanctis Dei. Cur tamen sub hoc capite ponatur, ratio probabilis dari potest, ut Jure reddatur memor, quod in corrigendis delictis non solum ad poenam publicam respicere debeat, quae nimirum ad exemplum aliorum, & ut Republicae satisfiat, infligitur, sed etiam laborare, ut injuriae ac damnus illis reparetur; qui privatim sunt laesi. Quisquis enim aut per se aut

per alium injuriam intulit, sive verbalis illa sit sive realis, praeterquam quod peccet & poenis sit obnoxius, ad illius reparationem, seu, ut vocant, restitutionem obligatur, juxta illud Pontificis in cap. ult. h. t. *Si culpatus datum est damnus, vel injuria irrogata, seu alius irrogantibus opem sortem tulisti, aut hac imperitia tua sive negligentia evenerunt, iure super his satis facere te oportet* ubi sub finem & illud addit. quod qui occasionem damni dat damnus videatur dedisse cujus axiomatis vim & rationem explicat *Glos. in cap. De cetero ad V. dedisse sup. De homicidio: item textus & *Glos. ad V. adulterio in cap. Sicut nobis sup. De testib.* ubi testes puniuntur, qui falsis testimoniis dederant causam divorcio & adulterio, muneribus nimirum subornati. Ceterum cum praedictus textus in d. cap. ult. tam generatim loquatur & indistincte, manifeste colligitur, quod pro varietate rerum, circa quas delicta versantur, variis etiam modis fiat laesio, & per consequens restitutio, id quod ex professo explicat Navarr. in *Enchiridio cap. 17 num. 6, 7, 8, & aliquot seqq.* idque in tractatu illius praecipi, *Non furtum facies*, eo quod non solum contra illud peccet, qui rapit alienum, sed etiam qui rem alteri restituendam detinet, veluti rectius possessor, qui eam a non domino scienter accepit, can. *Seres xiv. qu. 6, cap. Sapè vers. non multum interest, alienum in vadere, & injustè detinere, sup. De restitut. spoliar.**

Sed ut hic juris articulus magis innotescat, quonia rerum seu bonorum quatuor aut quinque velut sunt ordines; bonum animae, ut scientiae,

res spirituales, & his annexæ: bonum corporis, ut vita & sanitas; bonum honoris ac famæ; denique bona fortunæ, seu res familiaris: † in primis graviter delinquent, qui injuriam inferunt primo ordini, id est, qui præsertim vi vel dolo malo seu fraudulento consilio quempiam à voto, ab ingressu Religionis, aliisque spiritualibus operibus divertunt: qui falsam doctrinam seu scientiam, sive interim supernaturalis illa sit, sive industriâ acquisita, profitentur atque emittunt; aut etiam veram, sed, si ex officio hoc incumbat, segniter & non sedulo profitentur, concionantur, Sacramenta administrant. Proinde & astrologi, dum sub prætextu veræ artis aut religionis superstitionem profitentur vel exercent, veluti dum per chiromantiam seu lineas è manu descriptas, aliasque divinationis species, vitæ successum atque exitum, aliosque occultos effectus prædicunt; dum per astrolabium non cæli motus & affectiones, quod est licitum, sed occulta furta & adulteria conantur detegere, idque arte mendacis dæmonis, & frequenter cum infamia proximi innocentis, *cap. Ex taurum sup. De sortileg.* ubi ob illud delictum Presbyter quidam valde malè audit apud Pontificem; denique quod peius est, dum per incantationes & sacra verba barbaris permixta calamitatem hominibus & ipsorum fortunis inferunt. Hi omnes, uti dictum est, & graviter delinquent, & restituere coguntur non solum bonum spirituale, revocando nimirum errorem, sedulo contrarium suadendo, Deam etiam orando, ut emendet eos, quibus impositum, sed etiam damnum temporale reparare debent, imò lucrum, si quod perceperunt, reddere, juxta illud Gratiani in *can. Qui habetis xiv. qu. 5. Ex malo, inquit, requiritur, quod ex turpi causa possidetur: veluti cum Mathematicus ex arte, quam docet, vel ex futuris, quæ præannuntiat, nonnulla lucratur, quæ restituere debet.* Aliud sanè dicendum, si quis medicinam aut aliam laudabilem scientiam exerceat, etiam si effectus non sequatur: nam lucrum erit justum, si modò diligens fuerit, & ut ait textus, de contingentibus nihil omiserit, in *d. cap. ut sub finem hoc tit. & in l. Qui occidit s. in hac d. Ad L. Aquil.* Pari ratione qui pecuniam seu pretium pro rebus spiritualibus vel ipsis annexis accipiunt, & puniuntur, & ad restitutionem tenentur, *1000 tit. sup. de simonia & signantur in cap. Veniens vers. Abbatem ad restituendam pecuniam compellatis.* Deinde ut omittamus eos, qui segnius officium exercent, ac preces horarias omittunt, pri-

vantes per hoc Ecclesiam debitis suffragiis. Prælati valde peccant ac restitutioni se reddunt obnoxios, qui semoto digniori indignis aut minus dignis beneficia Ecclesiastica, maxime illa, quibus animarum cura annectitur, conferunt, *can. Licet ergo viii. qu. 1. can. Metropolitanus 633. dist.* ubi textus disertè asserit, quòd qui doctior est, qui virtute eminet, & optimus est ex Presbyteris, debeat eligi: item in *cap. unico sup. Vt Ecclesiasti. beneficia sine diminut. cons. debuisti,* inquit Pont. Ecclesiasticum beneficium in personam magis idoneam dispensare. Cujus rei datur ratio, quòd qui secus facit, vitio acceptionis personarum laborans, vitiolet justitiam distributivam, quæ saltem ex intentione Ecclesiæ, & eorum, qui bona reliquerunt, requirit, ut hujusmodi beneficia tamquam virtutis præmia dignioribus concedantur, præsertim ut avertatur malum & damnum, quod potest evenire, si indignus vel minus dignus præferatur.

Nunc ut ad reliquos honorum ordines descendamus, Per se satis id notum est, quòd qui seipsum vel alios indebito modo aut occidit aut mutilat, teneatur ad reparationem damni, sive Reipubl. sive proximo illari: ut v.g. si falsum dicens testimonium in causa fuit, cur innocens condemnatur, tenetur etiam cum jactura propriæ vitæ eundem liberare. * Item qui contumeliâ vel detractione alterius læsit famam vel honorem, etiam cum jactura sui honoris alteri satisfacere tenetur, sive veniam ab illo petendo, sive honorem debitum exhibendo, sive dicta sua & facta coram ipsis, apud quos illum læsit, retractando. Nam si omne damnum, quod quis in bonis quarti ordinis sive re familiari, perfurtum, & rapinam, per usuram & incendium, breviter per quodcumque delictum intulit, idque sive per se, *cap. 1. 2. & 6. h. tit.* sive per alium, cui opem tulit, imò per animal malè custoditum, *cap. Si vos cap. Si læserit cap. Si culpa tua vers. quod si animalia h. tit. l. 1. D. Si quadrupes paup. secisse dic.* quanto magis, ut ait & probat Navar. in *Enchirid. cap. 18. num. 42.* restituere tenetur honorem ac famam, quæ, ut ait Sapiens, multis thesauris & divitiis est præstantior; cujus damnum, teste Livio, majus est, quàm ut pretio aestimeretur; cuius jactura serpit ut cancer apud homines ut plurimum pronoiores ad credenda mala. * Quibus tamen si retractando, virtutes læsi prædicando, si asserendo vel etiam jurando se falsum dixisse, sinistram & semel jam conceptam opinionem eripe-

eripere non potest, conqueſcet, nec tenetur vitæ periculum pro fama reſtituenda ſubire Nam, ut rectè aſſerunt ſcriptores noſtri, ſicut res neceſſario reſtitui debet cum jactura rei ejuſdem ordinis, ut ſi quis me auctore injuſtè occidendus eſt, cum detrimento vitæ meæ; ſi meâ cauſâ patitur infamiam cum diſpendio honoris mei; ſi per me læſus in bono familiari cum amiſſione pecuniæ: ita res inferioris ordinis cum jactura rei boni ſuperioris ordinis reſtitui non debet, veluti pecunia cum detrimento famæ, fama cum detrimento vitæ, id quæ propter maximam proportionis diſtantiã, cum vita honorem, honor pecuniam, in æſtimabili modo excedat. Et proinde textus elegans, qui ad horum omnium probationem ſufficere poteſt, in *cap. Officii inf. De pœnitentia & remiſſi* mulierem, quæ partum alienum ſibi ſupponit, per hoc verum hæredem patrimonii ſpolians; liberat à neceſſitate reſtitutionis, ſi illam facere non poterit ſine jactura famæ, aut mortis periculo, quæ ipſi foret incumbere, ſi erimen marito detegat; tamquam ſi manifeſtè dicat Pontifex, hæreditatem bonorum eſſe vilioſam, quàm ut cum jactura honoris reſtitui debeat. Eadem erit ratio honoris, ſi referatur ad

vitam; & vitæ, ſi ad ſalutem animæ. Quamquam bene ex adverſo res ſuperior reſtitui poſſit per rem inferioris ordinis, ut vita cum jactura honoris, honor cum jactura pecuniarum.

Sed jam illud poſtremò quæſitum ſuit, utrum obligatio reſtitutionis tranſeat ad hæredem? Quia in re diſtinguendum eſt inter obligationem delicti & damni temporalis illari: nam ſi delictum reſpicias, ſeu pœnalem & criminis actionem, pœna, ut ait Imp. tantummodò premit ſuum auctorem, in *l. Sancimus C. De panis*, ſive interim factò læſerit, ſive linguâ. Cæterum quòd hæres ſaltem teneatur damnum in rebus fortunæ illatum reſarcire, textus aſſerit in *cap. Tu nos ſup. De uſuris, item in cap. Ex lueris ſup. De raptorib. & quidem Jure Pontificio, etiam ſi tale delictum ſit velut, incendium vel homicidium, ex quo nihil commodi ad hæredem pervenit, text. eſt in *cap. ſin. ſup. De ſepult.* cum interim jure civili hæres non aliter teneatur, quàm ſi aut aliquid commodi acceperit, aut lis cum defuncto jam fuerit conteſtata, id quod per *l. 1. C. De delictis defunctor.* Gloſ. probat in *d. cap. ſin. ad V. hæredes*, quam & Covarr. latè explicat in *Varis reſolut. lib. 3, cap. 3, n. 7*, diſputans de hæredibus fœneratorum.*

IN TIT. XXXVII. DE POENIS.

Canif. lib. III. tit. 22.

SUMMARI A.

1. Delinquentes ſecundum merita puniendi.
2. Pœna quid.
3. Alia eſt ordinaria, alia arbitraria.
4. Alia ipſo jure inferitur, alia per ſententiam judicis condemnatoriam.
5. Alia item civilis, alia criminalis.
6. Civilis vel judicialis, vel conventionalis, etiam jure Canonico licita.
7. Criminales jure Pontificio vel ſunt ſpirituales, ut cenſura &c.
8. Vel corporales, non ſanguinaria.
9. Vel pecuniaria.

Delinquentes non ſolum in foro conſcientiæ tenentur, ſed detecto crimine per Judicem condemnandi ſunt in foro exteriori tam ad damni, quàm expenſarum reparationem, *cap. In noſtra penult. ſup. De injur. ac damno dato.* Quin etiam, quoties delinquant, pœnam ſubire debent, quam vel Canones huic aut illi delicto ſta-

tunt, vel ſi nullam expreſſè ſtatuunt, pœnam Judicis arbitrariam, pro qualitate delicti inſtigendam, *cap. Dilectus filius* ut, h. tit. neque enim arbitrio locus eſt, quamdiu lex ipſa fungitur ſuo munere. Quæ interim ut magis nota ſint, dicemus primò, quid ſit pœna, & quomodo dividatur.

Pœnam igitur deſcribere licet, ut ſit afflictio ad vindictam criminis ſeu culpa impoſita. Afflictio, inquam, quæ quis punitur & premitur vel in corpore, vel in ſtatu ſuo, vel etiam in ære & bonis fortunæ, quæ pœna vocatur pecuniaria. Additur, ad culpa vindictam, eo quòd & hæc duæ conjunctim concurrere debeant: nam ſi aut culpa deſit, aut, culpâ concurrente, intentio vindictæ, afflictio non habebit rationem pœnæ. Prius patet in corpore vitiatis, in bigamis, & potiffimum in Judicibus juſſu legis, & ſic juſtè, ſanguinem effundentibus, qui quamvis præmio magis digni, quàm pœnâ, quodammodò tamen affliguntur, dum ab ordinum ſulceptione ſecluduntur.

Xxx ;

tut,